

Takvim, Saat ve Ölçü Sistemlerinin Değiştirilmesi

Takvim, saat ve ölçü sistemlerinin değiştirilmesi, ülkede çağdaş olanda birlik sağlanması ve bunun yanında uluslararası ekonomik ve ticari ilişkilerde yaşanan zorlukların ortadan kaldırılması amacıyla gerçekleştirilen inkılaplardandır.

Takvim ve Saat Değişiklikleri:

İslamiyet öncesi Türk tarihinde on iki hayvanlı Türk takvimi kullanılırdı. Türklerin kullandıkları bu takvim güneş esasına dayanır 12 veya 60 yılda bir devir yapardı. İslamiyet'in kabulünden sonra ay yılını esas alan ve başlangıcı Hazreti Muhammed'in Mekke'den Medine'ye hicret ettiği yılı başlangıç kabul eden Hicrî yıl kullanılmaya başlandı.

Ancak ay yılı 354, güneş yılı ise 365 günden oluştuğundan 33 yılda bir "artık yıl" (siviş senesi) oluşmaktaydı. Bunu önlemek için güneş yılını esas alan Jülien takvimi, Rumî veya Malî Takvim, özellikle maliye ile ilgili konularda kullanılmaya başlanmıştır. Halbuki Batı'da 1582'den beri güneş yılını 365 gün 5 saat 48 dakika olarak kabul eden Gregoryen Takvimi kullanılıyordu. Avrupa ile olan ilişkiler dolayısıyla Osmanlı Devleti bu takvimi de kullanmaya başlayınca, takvimler üçlenmiş oldu.

Ayrıca, Osmanlı Devleti çok uluslu bir yapıda olduğu için, her cemaat kendi din esaslarına göre bir takvim kullanıyordu. Öte yandan Rumî takvimde birinci ayın yani yılbaşının Mart oluşu da yılbaşını Ocak ayı olarak kabul eden batı ülkeleriyle ilişkilerde problemlere yol açıyordu.

Osmanlı devleti özellikle II.Meşrutiyet döneminde bu sıkıntıları gidermek üzere bazı tedbirler almaya çalışmıştır. 1840 yılından itibaren Rumî takvim resmî işlerde Hicrî-Kamerî takvim ile birlikte kullanılmaya başlanmıştır. 1917'de ise, 21 Şubat 1333 tarihli 125 sayılı kanunla takvimin başlangıcı Hicret olarak kalmak üzere "Takvim-i Garbî" adı altında Gregoryen takvim sistemi yürürlüğe konuldu. Bu kanunla, 15 Şubat 1333 tarihini 1 Mart 1333 (1917) tarihi takip etti. Rumî takvimin temel aldığı Jülyen yılı ile, Miladi takvimin temel aldığı Gregoryen yılının birbirleri arasındaki gün farkı 1900'de 13 güne ulaşmıştı. 15 Şubat 1333 tarihini 1 Mart 1333 (1917) gününün takip etmesiyle tarihten 13 gün silinmiş ve gün sayısındaki hata düzeltilmiştir. Ayrıca 1333 Rûmî yılı 1 Mart'tan başlamış ve 10 ay devam ederek, 31 Kânûn-u Evvel (Aralık) 1333 (1917) günü sona erdirilmiştir. Böylece 1840 yılından beri Jülyen usulüne göre yürüyen malî ve resmî muamelattaki tarihî kayıtlar da 1918 tarihinden itibaren Gregoryen usulüne göre devam ettirilmiş ve yılbaşı 1 Ocak tarihine alınmıştır.

Ancak bu tedbirler sorunları çözmekten uzak kalmıştır. Ülkedeki takvim kargaşasını önlemek ve uluslararası ilişkilerde uyum sağlayabilmek amacıyla olan Atatürk, bu durumu bir komisyon kurdurarak inceletti. Komisyon raporu ışığında hazırlanan Rumî takvimin kaldırılması ve milletlerarası takvimin kabulü hakkındaki tasarı 11.11.1341 (1925) tarihinde Meclis'e sunuldu.

Osmanlı Devleti'nde alaturka saat denen, günü güneşin durumuna göre ayarlayan ve saatleri 12'ye bölen bir saat sistemi kullanılıyordu. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında da yürürlükte olan bu uygulama sorunlara neden olduğundan, günün 24 saate taksimi için de bir kanun teklifi verilmişti. Meclis, takvim ve saatler konusundaki teklifleri incelemek amacıyla özel bir komisyon kurdu. Bu komisyon her iki tasarıyı da ele alıp son halini verdi.

Özel komisyonda son hali verilerek Meclis'e gönderilen "Rumî takvimin ilgası ile beynelmilel takvimin resmî devlet takvimi ittihazı hakkında kanun layihası" 26.12.1925 tarihinde Meclis genel kurulunda görüşüldü ve bazı düzeltmelerle kabul edildi.

26.12.1341 (1925) tarihinde 698 sayılı Kanun olarak kabul edilen ve 2.1.1926 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren kanun metni şöyledir:

"Takvimde Tarih Mebdeinin Tebdili Hakkındaki Kanun

Madde.1.- Türkiye Cumhuriyeti dahilinde resmi devlet takviminde tarih mebdei olarak beynelmilel takvim mebdei kabul edilmiştir.

Madde.2.- 1341 senesi Kânunuevvelinin otuz birinci gününü takip eden gün, 1926 senesi Kânunusânisinin birinci günüdür.

Madde.3.- Hicrî kamerî takvim öteden beri olduğu üzere ahvali mahsusada kullanılır. Hicrî kamerî ayların mebdeini rasathane resmen tespit eder.

Madde.4.- İşbu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde.5.- İşbu kanunun ahkâmını icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur."

Aynı gün, 697 sayılı "Günün Yirmi Dört Saate Taksimine Dair Kanun" da kabul edilmiştir. Yine 2.1.1926 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren kanun metni şöyledir:

Madde 1 - Türkiye Cumhuriyeti dahilinde gün, gece yarısından başlar ve saatler sıfırdan yirmi dörde kadar sayılır.

Madde 2 - İzmit civarından geçip Giriniç'e nazaran otuzuncu nisfinnehar (boylam) dairesi bütün Türkiye Cumhuriyeti saatleri için esastır.

Madde 3 - İşbu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 4 - İşbu kanunun ahkâmını icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

Bu kanunlarla Türkiye Cumhuriyet'inde uygulanan takvim ve saat konusundaki aksaklıklar ve farklılıklar giderilmiş böylece Türkiye'nin çağdaş dünya ile uyumunu sağlayacak köklü adımlardan biri daha atılmıştır.

Ölçü Sisteminin Değiştirilmesi:

Ölçü sisteminin değiştirilmesine kadar, Türkiye'de arşın, endaze, okka, çeki gibi uzunluk ve ağırlık birimleri kullanılmaktaydı. Bunlar hem belirli bir sisteme oturmamıştı hem de bölgelere göre ifade ettikleri uzunluk ya da ağırlık miktarı değişebiliyordu. Ülkede ticaretin düzene girmesi ve uluslararası normlara uyum sağlanması için ölçülerde düzenleme gerekmektedir.

Ölçü sistemindeki bu aksaklıkların giderilmesi amacıyla, 26 Mart 1931'te TBMM'de kabul edilen 1782 sayılı "Ölçüler Kanunu" 4 Nisan 1931'de Resmi Gazete'de yayınlandı. Bu Kanun'da "Türkiye'de kullanılacak ölçüler için âşarî metre sistemi kabul edilmiştir. Alelûmum mukavele ve akitlerle fatura, ticaret defterleri, ilân ve sair ticarî evrak ve vesikalarda bu ölçülerden maadasının kullanılması memnudur." denilmesinin yanında ağırlık, uzunluk, kuvvet, elektrik vb. her türlü ölçü birimi, tek tek listeler halinde belirtilmiştir. Kullanılan ölçülerin ayarlanmasının zaman alması

nedeniyle 1 Ocak 1933 tarihinde yürürlüğe girecek olan bu kanunla; çağdaş ölçü birimi olan onlu yönetime uygun metre, kilo vb. uzunluk ve ağırlık ölçüleri kabul edilmiştir.

Bu değişikliklerle; ülkede kullanılan ölçü birimleri arasındaki farklılıklar giderilmiş, tek bir sistemin uygulanması sağlanmış bunun yanında uluslararası ticari ilişkilerde de kolaylıklar elde edilmiştir.

Cemal AVCI

KAYNAKÇA

ÇAYCI, Abdurrahman, **Gazi Mustafa Kemal Atatürk**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2002.

DAĞLI, Yücel, ÜÇER, Cumhure, **Tarih Çevirme Klavuzu**, Cilt I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1997.

EROĞLU, Hamza, GÖNÜLAL, İsmet, ARIKAN, Muzaffer, **Atatürk ve Türk Toplumunu**, Türkiye Ziraat Donatım Kurumu Yayınları, Ankara 1981.

Hakimiyeti Milliye, 17 Teşrinisani 1925.

ÖZTÜRK, Kazım, **Türk Parlamento Tarihi**, TBMM- II.Dönem, Cilt II, TBMM Vakfı Yayınları, Ankara 1995.

Resmî Gazete, 2.1.1926, Sayı: 260.

Resmî Gazete, 4.4.1931, Sayı: 1765

TBMM Zabıt Ceridesi, Cilt:20. <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d02/c020/tbmm02020025.pdf>

TURAN, Osman, **12 Hayvanlı Türk Takvimi**, Ötüken Yayınları, İstanbul 2004.

UNAT, Faik Reşit, **Hicrî Tarihleri Miladî Tarihe Çevirme Klavuzu**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1988.

UNAT, Yavuz, "İslamda ve Türklerde Zaman ve Takvim", **Türk Dünyası, Nevruz Ansiklopedisi**, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2004, s.15-24.

YALÇIN, Durmuş, ve diğerleri, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi: II**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2007.

17/05/2022 tarihinde

<https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/takvim-saat-ve-olcu-sistemlerinin-degistirilmesi/?pdf=3343> adresinden erişilmiştir